

DECLARACIÓN DE IMPACTO AMBIENTAL FORMULADA POLA DIRECCIÓN XERAL DE CALIDADE AMBIENTAL, SOSTIBILIDADE E CAMBIO CLIMÁTICO RELATIVA AO PROXECTO DO PARQUE EÓLICO TREBOADA, NOS CONCELLOS DE SAN XOÁN DE RÍO, CASTRO CALDELAS, A POBRA DE TRIVES E CHANDREXA DE QUEIXA (OURENSE) E RIBAS DE SIL (LUGO), PROMOVIDO POR WIND GROWER, S.L. (CLAVE: 2020/0227).

A Dirección Xeral de Calidade Ambiental, Sostibilidade e Cambio Climático, en base as súas competencias para resolver este expediente ambiental segundo o Decreto 42/2019, do 28 de marzo, polo que se establece a estrutura orgánica da Consellería de Medio Ambiente, Territorio e Vivenda e, de conformidade coa proposta do Servizo de Avaliación Ambiental de Proxectos da Subdirección Xeral de Avaliación Ambiental, que a continuación se transcribe:

A Lei 21/2013, do 9 de decembro, de avaliación ambiental, establece no seu artigo 7.1 apartado a) que os proxectos comprendidos no seu anexo I serán obxecto dunha avaliación de impacto ambiental ordinaria.

O proxecto ao que se refire esta proposta de declaración atópase incluído no grupo 3.i, os parques eólicos que teñan 50 ou máis aerogeradores, ou máis de 30 MW ou que se atopen a menos de 2 km doutro parque eólico en funcionamento, en construción, con autorización administrativa ou con declaración de impacto ambiental.

Este sería o caso da actuación pretendida, dado que o parque, segundo o estudo de impacto ambiental (EslA), ten máis de 30 MW.

Considerando o anterior, o proxecto someteuse ao trámite de avaliación de impacto ambiental ordinaria e, téndose practicado o referido procedemento, procede formular a correspondente declaración de impacto ambiental (DIA), de acordo co disposto no artigo 41 da dita Lei 21/2013.

1. INFORMACIÓN SOBRE O PROXECTO

1.1. Promotor e órgano substantivo

O promotor do proxecto é Wind Grower, S.L. e o órgano substantivo a Dirección Xeral de Planificación Enerxética e Recursos Naturais da Vicepresidencia Primeira e Consellería de Economía, Industria e Innovación.

1.2. Obxecto do proxecto, descrición e localización

De acordo co estudo de impacto ambiental, o proxecto ten por obxecto a execución dun parque eólico de 50 MW de potencia total nos concellos de San Xoán de Río, Castro Caldelas, A Pobra de Trives e Chandrea de Queixa (Ourense) e Ribas de Sil (Lugo), composto por 12 aerogeradores e a súa infraestrutura asociada, que se localizarán dentro do polígono definido polas coordenadas UTM que se indican no punto 3 desta DIA.

As características principais do proxecto son as seguintes:

- Número de aerogeradores: 12
- Modelo previsto: Vestas V150
- Potencia nominal unitaria: 4,2 MW (10 aerogeradores) e 4 MW (2 aerogeradores)
- Potencia total instalada: 50 MW
- Altura de buxa: 105 m
- Diámetro de rotor: 150 m
- Orzamento (execución material): 44.008.215 €

Proxéctase tamén a instalación de dúas torres meteorolóxicas autoportantes de 105 m de altura. A torre meteorolóxica TM-T1 localizarase entre os aeroxeradores 2 e 3 e a torre meteorolóxica TM-T2 localizarase ao leste do aeroxerador 6.

Inclúe ademais, a construción dunha subestación transformadora 30/220 kV (na que evacuará a enerxía do parque eólico Treboada e tamén outros parques eólicos con acceso ao nó Trives 220 kV), localizada na parte leste do parque eólico. Construirase tamén un edificio de control, edificio dunha sola planta de 217,28 m².

De cara á evacuación da enerxía producida no parque o proxecto inclúe a LAT 220 kV SET Treboada-SET Trives, liña aérea de alta tensión de circuíto simple de 220 kV con inicio na subestación do parque eólico e final na subestación Trives 220 kV, propiedade de Red Eléctrica de España (REE) (a conexión coa SET final non é obxecto deste proxecto). Proxéctase sobre 18 apoios e unha lonxitude total aproximada de 4,64 km (na que non se inclúen os vans destensados de chegada aos pórticos de orixe e final). A liña discorrerá polos concellos de San Xoán de Río e A Pobra de Trives (Ourense).

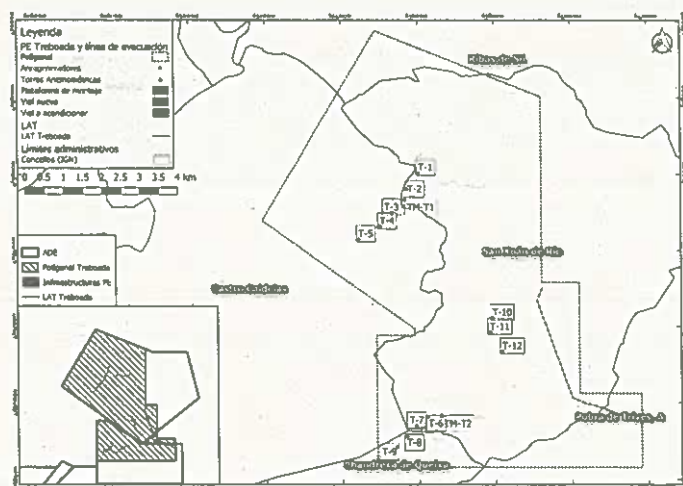
A obra civil inclúe a apertura duns 6.779 m de novos vieiros de acceso e servizo ás instalacións, así como o acondicionamento, para o mesmo fin, de 3.925 m. A sección tipo terá unha anchura mínima de 5 m e contará con cunetas e drenaxes transversais onde se produzan cruzamentos con fluxos de auga. Tamén inclúe a utilización duns 5.057 m² de superficie para os accesos (novos e existentes) necesarios para a vixilancia, conservación e reparación da LAT. Así mesmo, escavaranse uns 14.251 m de gabias para soterrar o cableado de media tensión e de comunicacións, que conectará os aeroxeradores coa subestación do parque eólico.

Na base de cada aeroxerador acondicionarase unha zona de traballo (36x21,5 m²) para o montaxe da torre, instalación dos guindastres que acometen a montaxe e amoreamento dos compoñentes do aeroxerador. Non existirá plataforma de montaxe do guindastre nin zonas de amoreamento das pas e das torres, ao realizar a montaxe "just in time".

Está prevista a existencia dun parque de maquinaria e campamento de obra temporal (1.600 m²) localizado entre os aeroxeradores 2 e 3. O parque disporá tamén de dúas zonas de amoreamento temporal, unha nas proximidades do aeroxerador 7 (15.856,8 m²) e outra entre os aeroxeradores 2 e 3 (22.557,5 m²).

O prazo estimado de execución do proxecto é dun ano.

Inclúese a continuación un bosqueixo do parque eólico:

1.3. Principais elementos ambientais da contorna

A área onde se pretende instalar o parque eólico e as súas infraestruturas está conformado por unha paisaxe de media montaña con cumios baixos de relevo redondeado, con coberturas de mato, pasteiros de montaña e afloramentos rochosos (especialmente na Serra de Castrelo). As estradas principais que atravesan a contorna son a OU-536 polo sur e a OU-0705 polo leste. Os asentamentos poboacionais da contorna son moi numerosos e de pequeno tamaño; os núcleos principais máis próximos son San Xoán de Río (a uns 600 metros da LAT e uns 2 km do grupo central de aeroxeradores) e A Pobra de Trives (a uns 6 km ao leste).

A nivel hidrolóxico, a área de actuación pertence ao ámbito competencial da Confederación Hidrográfica do Miño-Sil e queda encadrada na cunca do Sil Inferior. Na poligonal existen varias zonas protexidas, en concreto un tramo de protección ou mellora para a vida dos peixes e tramo de augas destinadas a produción piscícola, a zona protexida Val do río Návea e varias captacións de auga subterráneas, captacións de futuras augas do Plan Auga e a zona húmida Encoro de Guístolas.

A Confederación Hidrográfica do Miño-Sil cita as seguintes afeccións sobre a rede hidrográfica: un tramo dun novo viero cruza o rego Castoi e un leito innominado (ambos os dous en poucos metros, no norte da poligonal do parque, xunto ao aeroxerador 1), o trazado da gabia de cableado cruza un leito innominado e o río Castoi e provoca un novo cruzamento co regueiro de Castromao (antes do aeroxerador 6).

Segundo a documentación achegada polo promotor, a vexetación na área onde se proxectan as infraestruturas componse principalmente por prados, cultivos e bosques de frondosas, tamén se presentan uceiras, matogueira de toxo e xesta e, en menor medida, plantacións de eucaliptais e coníferas.

En canto a hábitats naturais, segundo o informado pola Dirección Xeral de Patrimonio Natural, de acordo co Atlas de hábitats naturais e seminaturais de España (2005), na zona de actuación localízanse teselas onde se identificaron os hábitats de interese comunitario 4030 Uceiras secas europeas, 4090 Uceiras oromediterráneas endémicas con toxo, 9230 Carballeiras galaico-portuguesas con *Quercus robur* e *Quercus pyrenaica*, 9260 Bosques de *Castanea sativa* e 3260 Rios de pisos de chaira a montano con vexetación de *Ranuncion fluitantis* e de *Callitricho-Batrachion*; e o hábitat de interese prioritario 91E0* Bosques aluviais de *Alnus glutinosa* e *Fraxinus excelsior*.

Respecto de especies de flora protexida, ameazada ou de interese, dita dirección xeral sinala que a presenza potencial no ámbito de actuación do proxecto corresponde á incluída nas cuadrículas 29TPG39, 29TPG49, 29TPG48 e 29TPG38 (UTM 10x10 km), do Inventario Español de Especies Terrestres. Dentro das especies incluídas atópanse *Silene marizii*, *Galium teres*, *Arabis juresii* e *Spiranthes aestivalis*, presentes no Catálogo galego de especies ameazadas (CGEA) na categoría de vulnerable.

Entre a fauna inventariada nas anteditas cuadrículas 10x10 km, existen tamén varias especies recollidas no CGEA, 17 coa categoría de vulnerable (entre as que se atopan as aves *Circus cyaneus*, *Circus pygargus*, *Luscinia svecica*, *perdix perdix* e *Scolopax rusticola*, os mamíferos *Galemys pyrenaicus*, *Rhinolophus ferrumequinum* e *Rhinolophus hipposideros*, o invertebrado *Geomalacus maculosus*, os anfibios *Rana iberica*, *Chioglossa lusitanica*, *Discoglossus galganoi* e *Hyla arborea*, os peixes *Alosa alosa*, *Petromyzon marinus* e *Gasterosteus gymnotus* e o réptil *Iberolacerta monticola*) e 5 en perigo de extinción (entre as que se atopan as aves *Anas crecca*, *Milvus milvus*, *Gallinago gallinago* e *Vanellus vanellus* e o réptil *Emys orbicularis*).

Entre a avifauna detectada nos traballos de campo efectuados polo promotor detéctanse as seguintes aves preeeiras: *Buteo buteo*, *Falco tinnunculus* e *Milvus migrans*. En canto aos quirópteros, detéctase a presenza de varias especies, entre as que se atopan *Pipistrellus pipistrellus* e *Barbastella barbastellus*.

A zona de actuación sitúase no ámbito de propostas técnicas de zonificación de plans de conservación/recuperación de especies ameazadas que se están elaborando na Dirección Xeral de

Patrimonio Natural, da especie *Aquila chrysaetos*, coa categoría de en perigo (área de presenza, a uns 600 m da LAT). No que se refire a especie antedita, a menos de 20 km de distancia da localización do parque eólico, existe un niño no que se observou un anifiamento anual estable.

No lugar da Mata (Langullo – Manzaneda), dentro da ZEC Macizo Central, conséntase a existencia dun niño de alimoche (*Neophron percnopterus*), especie catalogada como vulnerable no CGEA con nidificación anual constante (a menos de 15 km da LAT), tamén nesta mesma zona existen niños de agúa real.

Tamén constatouse a presenza de oso pardo (*Ursus arctos*) nas parroquias do concello de Ribas de Sil nas que se localiza a poligonal do parque eólico (Torbeo e Nogueira) no ano 2019.

No que atinxe a espazos protexidos e outras zonas ou elementos de interese ambiental, destacar que parte do trazado da LAT aérea proxectada, linda co espazo natural protexido paisaxe protexida Val do río Navea. Obsérvase que a poligonal do proxecto inclúese parcialmente dentro áreas prioritarias para avifauna ameazada e/ou zonas de protección da avifauna contra liñas eléctricas de alta tensión, segundo o establecido na Resolución do 18 de outubro de 2021 (uns 2 km da LAT aérea). O proxecto está incluído dentro do ámbito do Plan de recuperación do sapoconcho europeo (*Emys orbicularis* L.), nunha área tipificada como de distribución potencial.

No que respecta á paisaxe, o ámbito do proxecto sitúase na comarca paisaxística de Terra de Trives. O Catálogo das paisaxes de Galicia identifica a área de especial interese paisaxístico (AEIP) Val do Río Navea uns 2,2 km ao sueste do parque e a 46 metros da LAT. No que se refire aos miradoiros, o miradoiro Pena Folenche está situado a uns 3,5 km do parque e a 1,5 km da LAT.

En canto ao patrimonio cultural, no ámbito de estudo identifícanse un total de 57 bens arqueolóxicos e 22 bens de carácter arquitectónico e etnográfico. Destes elementos veríanse afectados: Mámoa de Chaos da Pola, Mámoa de As Mamas 3, Explotación Mineira de As Medas/ Os Medos, Miliario de Ponte Navea, Miliario de Ponte Navea 2, Vía romana XVIII, Vía Nova/Vía XVIII, Ponte Navea e Capela da Encarnación ou da Orde de Malta. Localizouse tamén un novo elemento arqueolóxico, o Petróglifo de Chaos do Sapo.

No mesmo eido, sinalar que poden verse afectados varios bens patrimoniais, entre os que figuran os miradoiros da Capela, do Duque e da Pena do Castelo, na Ribeira Sacra, a fortaleza de Castro Caldelas, e as igrexas parroquiais de Vilardá (Castro Caldelas), e de Castrelo e de Medos (San Xoán de Río).

Unha terceira parte da poligonal do parque eólico atópase afectada polo ámbito de protección da Ribeira Sacra, maiormente da súa zona de amortecemento. A Ribeira Sacra foi declarada ben de interese cultural (BIC), coa categoría de paisaxe cultural.

2. TRAMITACIÓN E ANÁLISE DO EXPEDIENTE

2.1. Resumo da tramitación

O 03.10.2019 Wind Grower, S.L. formulou ante a entón Dirección Xeral de Enerxía e Minas unha solicitude de autorización administrativa previa e de construción e aprobación do proxecto sectorial do parque eólico Treboada, ao abeiro da Lei 5/2017, do 19 de outubro, de fomento da implantación de iniciativas empresariais en Galicia, presentando a documentación técnica correspondente.

Con data 22.05.2020 a antedita dirección xeral notificoulle ao promotor o cumprimento dos requisitos establecidos nos artigos 30 e 31 da Lei 8/2009, do 22 de decembro pola que se regula o aproveitamento eólico en Galicia e se crean o canon eólico e o Fondo de compensación Ambiental, modificada pola disposición derradeira sétima da Lei 5/2017.

O 24.09.2020 a Dirección Xeral de Planificación Enerxética e Recursos Naturais remítenos un oficio no que solicita que o órgano ambiental elabore o documento de alcance do estudo de impacto ambiental, ao abeiro do artigo 34 da Lei 21/2013, do 9 de decembro, de avaliación ambiental, achegando o documento de inicio do proxecto.

En canto ao trámite ambiental e como xa se sinalou, o proxecto sométese a avaliación de impacto ambiental (AIA) ordinaria conforme á Lei 21/2013, do 9 de decembro, de avaliación ambiental.

O 04.11.2020 solicítanse aclaracións á Dirección Xeral de Planificación Enerxética e Recursos Naturais sobre certos aspectos do proxecto de cara á tramitación do expediente, recibíndose a súa resposta o 29.12.2020, na que informa que considera correcta a documentación remitida o 24.09.2020.

Atendendo ao anterior, co obxecto de elaborar o dito documento de alcance, a Dirección Xeral de Calidade Ambiental, Sostibilidade e Cambio Climático, como órgano ambiental, iniciou o período de consultas previsto no antedito artigo 34. As administracións, organismos e entidades consultadas para os ditos efectos foron as seguintes:

- Dirección Xeral de Patrimonio Cultural
- Dirección Xeral de Patrimonio Natural
- Instituto de Estudos do Territorio
- Dirección Xeral de Saúde Pública
- Dirección Xeral de Emerxencias e Interior
- Dirección Xeral de Defensa do Monte
- Dirección Xeral de Planificación e Ordenación Forestal
- Axencia Turismo de Galicia
- Confederación Hidrográfica do Miño-Sil
- Concello de Castro Caldelas
- Concello de Chandrexa de Queixa
- Concello da Pobra de Trives
- Concello de Ribas de Sil
- Concello de San Xoán de Río
- Federación Ecoloxista Galega
- Sociedade Galega de Historia Natural
- Sociedade Galega de Ornitoloxía

Unha vez finalizado o dito período de consultas, mediante oficio do 20.04.2021 a Dirección Xeral de Calidade Ambiental, Sostibilidade e Cambio Climático remitiulle ao órgano substantivo do documento de alcance do EsiA cunha serie de consideracións sobre a amplitude e nivel de detalle do EsiA a elaborar polo promotor, con copia das respostas recibidas (Dirección Xeral de Saúde Pública, Instituto de Estudos do Territorio, Dirección Xeral de Emerxencias e Interior, Dirección Xeral de Planificación e Ordenación Forestal, Axencia Turismo de Galicia, Concello de Chandrexa de Queixa e Sociedade Galega de Historia Natural) así como das suxestións ou achegas de asociacións e particulares recibidas por diversas canles.

Así mesmo, trasladáronse unha serie de indicacións sobre os trámites que tiña que realizar o órgano substantivo na avaliación de impacto ambiental ordinaria (información pública e a relación dos organismos a consultar sobre o EsiA) e o contido do expediente que no seu momento tería que remitir ao órgano ambiental para continuar coa tramitación de cara a formular a DIA.

Con posterioridade á emisión do devandito oficio, recibíuse a resposta da Confederación Hidrográfica do Miño-Sil e da Dirección Xeral de Patrimonio Cultural, dándosele traslado á unidade tramitadora para que lla achegase ao promotor.

Mediante acordo do 02.09.2021, da Xefatura Territorial de Ourense (publicada no DOG núm. 173, do 08.09.2021), someteuse a información pública o EslA, o proxecto sectorial de incidencia supramunicipal e as solicitudes de autorización administrativa previa e autorización de construción do proxecto. Así mesmo, a dita dirección xeral efectuou o trámite de consultas sobre o estudo de impacto ambiental.

O 31.01.2022 recíbese neste servizo un informe da Dirección Xeral de Defensa do Monte en resposta ás consultas anteditas. O 02.02.2022 achégaselle a dita resposta á Dirección Xeral de Planificación Enerxética e Recursos Naturais para que poida ser tida en conta dentro do procedemento adecuado.

O 24.05.2022 recíbese na Dirección Xeral de Calidade Ambiental, Sostibilidade e Cambio Climático o expediente ambiental do proxecto, remitido pola Dirección Xeral de Planificación Enerxética e Recursos Naturais como órgano substantivo por razón da materia.

Xa iniciada a revisión e a análise técnica do expediente recibido, considerouse necesario completalo, entre outros, cos informes da Confederación Hidrográfica do Miño-Sil e da Dirección Xeral de Patrimonio Cultural. Esta eiva notificóuselle ao órgano substantivo mediante a correspondente solicitude de documentación de data 15.07.2022.

Como contestación ao requirimento anterior, o 14.10.2022 recíbese a través da Dirección Xeral de Planificación Enerxética e Recursos Naturais a documentación requirida.

2.2. Resumo da análise técnica do expediente

O expediente de avaliación de impacto ambiental contén, entre outra documentación, os anuncios e certificados de exposición pública, as alegacións ambientais e os informes recibidos como resultado dos trámites de información pública e de consultas sobre o EslA ou documentación complementaria de ser o caso.

En canto aos informes, pódese indicar o seguinte:

- A Dirección Xeral de Patrimonio Cultural comeza informando dos antecedentes e da lexislación a considerar.

Lembra que no seu informe do 01.07.2021, emitido no seu momento en resposta ao trámite de consultas co obxecto de elaborar o documento de alcance, solicítase buscar outra alternativa de trazado da liña eléctrica que non atravesase o río Navea polo contorno de protección da ponte Navea e a capela da Encarnación. Asemade, o EslA debía incluír unha análise específica de afección visual, especialmente a liña conformada polos aeroxeradores 1, 2, 3, 4 e 5, ao BIC Ribeira Sacra. Cítase no informe os miradoiros da Capela, do Duque e da Pena do Castelo e o núcleo de Castro Caldelas e a súa fortaleza. Tamén se solicita unha análise específica da afección visual sobre os conxuntos parroquiais de Vilardá, en Castro Caldelas e Medos e Castrelo, en San Xoán de Río que inclúa infografías nas que se visualicen os bens en relación co parque eólico.

Analiza os documentos remitidos no seu momento como resposta ao informe e considera que para poder avaliar axeitadamente a afección da construción do parque eólico Treboada e a súa infraestrutura de evacuación sobre o patrimonio cultural, é necesario que se remita a documentación requirida no informe da Dirección Xeral de Patrimonio Cultural.

O promotor envía, un escrito e o documento denominado *Información complementaria para proxecto de parque eólico treboada*. Solicitante: *dilección xeral de patrimonio cultural*. Abril 2022, no que se inclúen infografías e a xustificación da elección do trazado da liña eléctrica que atravesase de forma aérea o río Navea.

A Dirección Xeral de Patrimonio Cultural, nun segundo informe, sinala que a liña eléctrica de evacuación (LAT), entre os seus apoios 15 e 16, cruza en aéreo o río Navea dentro do ámbito de protección da ponte romana e do conxunto de bens catalogados que conforman á súa contorna. Se ben o voo do cableado invade o contorno de protección da ponte Navea, da análise das alternativas pódese

considerar que a elixida é a menos prexudicial no conxunto das afeccións ambientais. Desde o punto de vista da protección do patrimonio cultural, os apoios sitúanse a unha distancia prudencial, sen invadir o contorno, e a súa visibilidade desde a ponte estaría limitada pola orografía e o arboredo. Asemade, consta no documento ambiental (EIA) planimetría do plan de poda e conservación da vexetación actual, onde se pode ver que no contorno da ponte, manteríase á masa arbórea autóctona existente.

Informan de xeito favorable, sempre e cando se teñan en conta as medidas correctoras establecidas no estudo de impacto sobre o patrimonio cultural, que constitúe o Anexo G do EsIA e debéndose, en todo caso, ter en conta as seguintes consideracións e condicións:

- Previo inicio obras, deberase realizar unha prospección arqueolóxica, no sur da poligonal, que identifique e complete, na medida do posible, a traza da Vía XVIII entre a RE 32023003 (Castro Caldelas) e o GA 32070012 (S. Xoán de Río) e dentro da avaliación do impacto sobre o patrimonio cultural, aclararase se a pista que corta a Mámoa das Mamas 3 GA 32070010, sufrirá obras de acondicionamento para o paso de transportes especiais.
- Achegarase ficha individualizada do novo ben arqueolóxico Petróglypho dos Chaos do Sapo para a súa incorporación no Inventario de xacementos arqueolóxicos da DXPC. Se é o caso, analizaranse os posibles impactos e as medidas correctoras necesarias.
- Previo inicio das obras, deberase presentar un proxecto arqueolóxico.
- Nas proximidades da área de protección da Ponte Navea e Capela da Encarnación ou da Orde de Malta, cumpríranse de xeito estrito as medidas correctoras de carácter xeral e específico formuladas no Anexo G e extremarase o control e seguimento arqueolóxico nas rozas, podas, remoción de terras, tendido do cableado e obras de construción da liña. O contorno de protección dos elementos e a calzada romana non deberán ser empregados para a realización de amoreamentos, manténdooos libres da circulación e estacionamento de calquera tipo de maquinaria.
- Respecto das infraestruturas emprazadas no área de amortecemento do BIC Ribeira Sacra, as obras de acondicionamento dos viarios cinguiranse ao estritamente necesario para o paso dos vehículos especiais, non ampliando os camiños existentes onde polas súas características non sexa preciso.
- No replanteo das zonas afectadas polas obras, onde se detecte a existencia de valados tradicionais feitos coa técnica de pedra en seco, estará presente o arqueólogo que leve a cabo o control e seguimento, para identificar axeitadamente os tramos de muros tradicionais que poidan verse afectados polas mesmas. En todo caso, procurarase axustar as obras no replanteo para que as afeccións sexan as mínimas.
- Tamén baixo control arqueolóxico desmontaranse os tramos de muros onde sexa preciso, e durante as labores de restauración ambiental, procederase á reintegración e remate axeitado dos tramos de muro que resulten afectados.
- Unha vez rematada a totalidade das obras, certificarase o estado final dos elementos do patrimonio cultural. Se é necesario, redactaranse e presentaranse, como anexo a Memoria Técnica derivada do Proxecto de control e seguimento arqueolóxico, fichas normativizadas con información actualizada dos novos bens ou daqueles bens arqueolóxicos que sufriron algún tipo de modificación.

- A Dirección Xeral de Patrimonio Natural tras expoñer os antecedentes administrativos, facer un resumo do proxecto e unha análise da documentación, conclúe que non é previsible que o proxecto xere efectos significativos, sendo compatible coa preservación do patrimonio natural e a biodiversidade, sempre e cando se garanta o cumprimento das medidas contempladas na documentación achegada e se teñan en conta as seguintes consideración:

- Débese aclarar se as mostraxes de avifauna abarcan un ano enteiro, mes a mes, ou xustificar por que faltan os meses de xuño a agosto.
- Definirase o alcance da medida sobre o aumento das especies presa da aguiá real, concretando a localización dos terreos a xestionar (preferentemente deben ser dentro da Rede Natura 2000 e/ou zonas críticas da aguiá real, ou no seu defecto na zona de presenza, sempre o máis próximos ás instalacións proxectadas) e a densidade de lagomorfos e

galliformes que se comprometen a alcanzar (ata os niveis necesarios para que se alimente unha parella de aguias ao longo do ano mediante a mellora do hábitat).

- O proxecto desenvolverase segundo se recolle na documentación achegada (EsIA) e cumprindo estritamente as medidas protectoras e correctoras así como o seu correspondente seguimento ambiental.
- Previo obra, comprobarase a ausencia de especies protexidas. De atoparse especies incluídas no CGEA, prohibese calquera actuación que lles afecte e comunicárase á Dirección Xeral de Patrimonio Natural.
- Evitarase modificar as zonas de escoamento para non influír nos ecosistemas naturais augas abaixo das infraestruturas. Deberanse colocar tantos pasos de auga como valgadas teña o terreo, dimensionándose axeitadamente para evitar o efecto presa en épocas de máxima precipitación (paso pequena fauna).
- Nas zonas de elevada pendente deberanse adoptar medidas preventivas e/ou correctoras co fin de evitar os fenómenos erosivos.
- Evitarase a afección sobre as árbores autóctonas existentes.
- Deberanse incorporar medidas adicionais para minimizar o impacto por colisión de aves e quirópteros. No programa de vixilancia ambiental deberase avaliar a efectividade das mesmas, así como incorporar as condicións mínimas no relativo ao control da mortalidade por colisión destas especies (anexo I do informe da Dirección Xeral de Patrimonio Natural). No que se refire ás medidas adicionais, deberase atender ao seguinte:

- Para os quirópteros:

- Restrinxirase a rotación das pas das turbinas por baixo da velocidade de réxime, determinando a velocidade do vento en buxe por baixo da cal os aeroxeradores permanecerán parados.
- No plan de vixilancia ambiental informarase sobre os tempos que a velocidade do vento foi inferior ao limiar establecido e a porcentaxe en que os aeroxeradores permaneceron parados por este motivo.

- En canto ás aves:

- Implementaranse tecnoloxías para reducir o impacto por colisións (sistemas de detección baseados en vídeo (DtBird® ou similar), co fin de conseguir un seguimento das aves e mitigar a mortalidade mediante sons de alerta ou o paro das turbinas. O sistema pode ser baseado en radar, o cal será aplicado a todas as rapaces e aves de tamaño similar. O sistema deberá prever a colisión das aves rapaces detectadas nas proximidades e se se detectan outras especies de rapaces incluídas no CGEA, o sistema deberá ampliar o seu paraugas de protección.
 - Como medida disuasoria pasiva, o pintado de aspas dos aeroxeradores. No plan de vixilancia ambiental medirase a mortalidade e comparase coa mortalidade dos parques lindeiros (con aeroxeradores sen pintar).
- En relación ao lobo, no primeiro ano de funcionamento do parque eólico, débese remitir á Dirección Xeral de Patrimonio Natural un estudo sobre a presenza de lobos na área de influencia do proxecto, así como realizar unha avaliación e seguimento das afeccións da instalación eólica sobre a poboación desta especie.
 - A planificación dos traballos deberá ter en conta o ciclo das especies nidificantes, priorizando outras áreas de traballo en función do mesmo.
 - Se durante a execución das actuacións aparecen afeccións o medio natural non contempladas neste proxecto, deberanse paralizar as obras e informar de xeito inmediato á Dirección Xeral de Patrimonio Natural para a avaliación e tratamento desta/s afección/s.

- O Instituto de Estudos do Territorio emite un informe no que, tras recoller os antecedentes e o marco legal, efectúa unha breve descrición do proxecto. Posteriormente sinala que malia as medidas tomadas en relación á afección aos afloramentos rochosos na documentación elaborada polo promotor, o

proxecto segue a provocar un impacto visual a curtas e longas distancias vinculado á presenza das infraestruturas do parque e da LAT supoñen unha intrusión visual nas panorámicas da paisaxe derivadas do porte dos apoios e unha fragmentación de coberturas debido ás franxas libres de vexetación que esixe a súa traza, nalgún caso en zonas moi próximas a AEIP Val do río Navea. Cabe destacar tamén o efecto sinérxico con outros parque eólicos e liñas de alta tensión situadas nas proximidades.

Conclúe que o contido do EIIP axústase formalmente ao disposto no artigo 11.2 da Lei 7/2008, do 7 de xullo, de protección da paisaxe de Galicia, e nos artigos 26 e seguintes do Regulamento da Lei 7/2008. Finalmente sinala que no caso de que exista unha preocupación social polo impacto visual dos aeroxeradores, estudárase a posibilidade de realizar plantacións arbóreas nas proximidades dos núcleos (DX.20.c); así como sinala que para o edificio de control, considera máis axeitado empregar técnicas e materiais propios deste tipo de instalacións que busquen a maior integración cromática e textural posible, polo tanto, os materiais empregados deberán presentar acabamentos que transmitan unha imaxe de calidade, evitándose as imitacións da arquitectura tradicional (DX.17.c.4).

- A Confederación Hidrográfica do Miño-Sil comeza o informe cos antecedentes, tras os que fai unha descrición do proxecto e unha análise do EslA.

Informa da necesidade de precisar a metodoloxía a empregar para os cruzamentos do cableado de media tensión con leitos, e procede a informar dos criterios técnicos da Confederación Hidrográfica.

Sinala que deberanse estimar as posibles interferencias sobre a drenaxe natural e transvasamento de leitos, así como as posibles afeccións que puideran producirse sobre as zonas protexidas.

Previo creación das plataformas dos aeroxeradores próximos a cabeceiras de leitos, deberase comprobar a existencia de posibles afloramentos naturais de augas, con obxecto de tomar medidas para evitar resgos ou danos sobre as mesmas.

Seguidamente informa dunha serie de medidas de prevención e corrección, no referido a evitar a contaminación das augas e a perda da calidade das mesmas, que eviten, entre outros, os posibles arrastres de materiais ou fugas ou derrames, tendo que aportar a descrición destas medidas, así como cartografía dos sistemas de depuración. Considera que as medidas do plan de vixilancia ambiental do promotor son insuficientes e establece aquelas a incluír na fase de obras.

En contestación ao dito informe o promotor achega un escrito, o documento denominado *Documento de resposta al informe de la CHMS A/32/26660-1 PARQUE EÓLICO TREBOADA. Mayo 2022*, no que da resposta ao indicado no antedito informe, e un documento de planos.

A Confederación Hidrográfica do Miño-Sil emite un segundo informe no que avalía a información remitida polo promotor e sinala unha serie de consideracións a ter en conta á ora de levar a cabo proxecto e obter a correspondente autorización das actuacións do proxecto. Finalmente emite informe favorable.

- A Dirección Xeral de Saúde Pública emite un extenso informe no que realiza unha avaliación do proxecto desde os seguintes puntos de vista: caracterización da poboación en situación de risco, determinación dos potenciais perigos e identificación das posibles vías de exposición. Tras expoñer unha serie de consideracións referidas ao contido da documentación achegada polo promotor, conclúe que non se recolle información ou esta é insuficiente para algúns aspectos que poden ter repercusións sobre a saúde da poboación, e que estima necesario se aporten para a súa consideración polos organismos competentes:

- Medidas protectoras, de seguridade e seguimento no caso de voaduras.
- Non se estima a posibilidade de xeración de outros gases (efecto coroa -óxidos de nitróxeno) e ácido nítrico en presenza de humidade, nin se valoran os niveis dos mesmos en relación á normativa sobre avaliación e xestión da calidade do aire, e a súa posible incidencia no caso de puntos próximos a zonas poboadas, así como a súa posible sinerxía con outras liñas eléctricas como por exemplo ao núcleo do Reboledo.

- Ao respecto do efecto coroa analizarase a posible influencia nos niveis de ruído e a súa sinerxía con outras liñas próximas con respecto a vivendas no núcleo de O Reboledo. Deberán indicarse as medidas preventivas e correctoras a acomete
- Estimación dos valores dos campos eléctricos xerados polas instalacións eléctricas do futuro parque, segundo o indicado no informe e analizar o posible efecto sinérxico ao respecto dos campos electromagnéticos por parte das liñas eléctricas respecto do núcleo do Reboledo.
- Ao respecto do efecto palpádeo de sombras deberase realizar unha valoración de caso real naqueles casos de superación dos limiares de referencia para as vivendas afectadas.
- Non se fai referencia ao subministro de auga para consumo humano.
- Non se indica a disposición das fichas de datos de seguridade de tódolos materiais perigosos empregados.
- Non se especifican as medidas no caso de afección por pragas ou vectores.

En contestación ao dito informe o promotor achega un escrito, o documento titulado *Proyecto de Ejecución del Parque Eólico Treboada y Línea de Evacuación. Información complementaria sobre Efecto Corona y Campos electromagnéticos. Mayo 2022*, e o documento denominado *Análisis de efecto parpadeo parque eólico treboada. Marzo 2022* no que incluíu a información para dar resposta ao solicitado pola dita dirección xeral.

Sobre esa nova versión, a Dirección Xeral de Saúde Pública emite un segundo informe no que considera satisfeitos os requirimentos feitos no informe previo, e sinala que en relación ao parpádeo de sombras para "o caso real" o limiar a considerar para tomar medidas será de 8 h/ano, segundo os criterios de avaliación desta Dirección Xeral, no estudo presentando para "o caso real" obtéñense como resultados en diversos receptores con valores que superan as 8 h/ano, polo que naquelas vivendas que superen este limiar, o proxecto deberá incorporar as correspondentes medidas protectoras, independentemente das medidas de mitigación que puideran ser necesarias na fase de funcionamento.

- A Axencia Turismo de Galicia emite un informe no que tras analizar todos os posibles impactos que o proxecto puidese xerar, conclúe que o impacto turístico é reducido.

- A Dirección Xeral de Emerxencias e Interior, emite un informe en virtude do artigo 37.2.f) da Lei 21/2013, do 9 de decembro, de avaliación ambiental en relación aos efectos derivados da vulnerabilidade do proxecto do parque eólico Treboada. Tras a revisión da documentación achegada, estima que o risco de accidentes graves ou catástrofes é baixo.

- A Xefatura territorial de Ourense da Dirección Xeral de Planificación e Ordenación Forestal informa de que o proxecto afecta a 4 montes veciñais en man común, ademais de propiedades particulares e sinala o estado forestal, sendo este nos montes veciñais mato baixo con predominio de ericáceas, toxeirais e xesteiras e arboredo ralo de *Quercus pyrenaica* moi escaso nas zonas afectadas. Sinala que a liña de evacuación atravesa bosque de frondosas con predominio de *Quercus pyrenaica*, labradíos, prado e zonas de mato. Indica tamén que será necesario constituír as faixas de biomasa, descritas na Lei 3/2007, ao redor das instalacións que transporten enerxía eléctrica de xeito aéreo de ser o caso.

A Xefatura territorial de Lugo da Dirección Xeral de Planificación e Ordenación Forestal informa de que a zona de influencia marcada no proxecto para o parque eólico Treboada e a súa liña de evacuación, dentro do termo municipal de Ribas de Sil, é de aproximadamente 264,2 Ha, das cales 129,55 Ha serían de monte veciñal e man común. Finalmente sinala que o informe é favorable.

-A Dirección Xeral de Defensa do Monte sinala no seu informe que recibiron os informes remitido polos xefes do Servizo de Prevención de Incendios Forestais de Ourense e de Lugo da Consellería do Medio Rural, nos que se informa favorablemente sobre o proxecto "PE TREBOADA", condicionado ao cumprimento das prescricións do EslA e ao mantemento do establecido para as redes primarias de faixas de xestión de biomasa na lexislación vixente. Finalmente informa favorablemente á realización do proxecto.

- O Concello de San Xoán de Río remite un informe no que sinalan que non resulta previsible que a implantación das instalacións contempladas no proxecto supoñan afeccións medioambientais

significativas sobre el territorio municipal de San Xoán de Río, polo que informa favorablemente ao EsiA.

- Para os anteditos informes constan no expediente, segundo o caso, escritos do promotor de conformidade ou de resposta ao seu contido.

- A Sociedade Galega de Historia Natural presentou unha consideración relacionada co artigo 34 de Lei 21/2013 e non coa fase de tramitación dunha avaliación de impacto ambiental ordinaria.

- A Federación Ecoloxista Galega remite a súa consideración relacionada co artigo 34 de Lei 21/2013 e non coa fase de tramitación dunha avaliación de impacto ambiental ordinaria.

- O Concello da Pobra de Trives, Concello de Castro Caldelas e Concello de Chandrexa de Queixa non emitiron informe sobre o EsiA, achegando o órgano substantivo unha copia da solicitude de informe efectuada pola unidade tramitadora, quen considerou procedente continuar coa tramitación unha vez esgotado o prazo para a súa emisión.

- Así mesmo, consta informe técnico favorable da Xefatura Territorial de Ourense da entón denominada Vicepresidencia segunda e Consellería de Economía, Empresa e Innovación, así como informe da Dirección Xeral de Planificación Enerxética e Recursos Naturais, da antedita Vicepresidencia segunda e Consellería de Economía, Empresa e Innovación, na súa condición de unidade tramitadora do órgano substantivo, que recolle un resumo dos antecedentes, da tramitación practicada no expediente e os resultados da información pública no que se refire á tramitación ambiental.

No tocante a alegacións con contido ambiental, no expediente constan as presentadas por 13 asociacións ou organizacións, 40 particulares, 2 sociedades privadas, e un concello.

Unha parte do contido de varias das alegacións non reviste carácter ambiental, referíndose a cuestións alleas ao ámbito competencial do órgano ambiental (afeccións desde o punto de vista urbanístico, afección a explotacións forestais, madeiras e agro-gandeiras,...) que de ser o caso son obxecto doutras fases da tramitación por parte do órgano substantivo de cara ao outorgamento da autorización administrativa do proxecto, ou ben non atinxe á tramitación da avaliación de impacto ambiental de proxectos de cara á formulación da declaración de impacto ambiental.

No que se refire exclusivamente aos aspectos que poden atinxir a avaliación de impacto ambiental de proxectos (impacto ambiental en xeral, incidencia sobre os núcleos de poboación, afeccións ao patrimonio cultural, impacto paisaxístico, afeccións á vexetación, á flora, á fauna (aves, lobo etc), hábitats naturais e biodiversidade, impacto acústico e electromagnético, calidade das augas, etc.), e sen prexuízo das aclaracións ou informacións achegadas polo promotor nas súas respostas ás ditas alegacións, cabe referirse aquí ao recollido neste mesmo apartado 2 da DIA en relación cos informes emitidos polos organismos sectoriais con competencias nas materias aludidas, á documentación complementaria que se incorporou ao expediente ao longo da tramitación, ao condicionado do apartado 4, ao programa de vixilancia e seguimento ambiental do apartado 5 e á propia consideración final da DIA respecto da viabilidade ambiental do proxecto co cumprimento das condicións e medidas que se establecen ao longo deste documento ademais das que figuran no EsiA e a restante documentación avaliada no marco do trámite ambiental.

3. ÁMBITO DA DIA

Unha vez efectuada a análise do expediente, cabe indicar que o proxecto do parque eólico Treboada consiste na instalación e explotación dun parque eólico de 50 MW de potencia total de San Xoán de Río, Castro Caldelas, A Pobra de Trives e Chandrexa de Queixa (Ourense) e Ribas de Sil (Lugo), constituído por 12 aerogeradores de 4,2 MW (10) e 4 MW (2) de potencia nominal unitaria, que se localizarán dentro do polígono definido polas seguintes coordenadas UTM (ETRS89, fuso 29):

Vértices poligonal	UTM X	UTM Y
1	639.219	4.698.030
2	639.219	4.693.164
3	640.205	4.693.164
4	640.205	4.690.243
5	641.823	4.690.243
6	641.823	4.688.315
7	634.897	4.688.315
8	634.897	4.691.765
9	635.886	4.691.765
10	635.886	4.691.945
11	631.906	4.694.788
12	634.888	4.699.758

A localización dos aerogeradores e demais infraestrutura asociada ao parque eólico será a que se recolle no plano nº 3 *Planta alternativa elegida 1:25.000* do documento *Estudio de impacto ambiental. Parque eólico Treboada y línea de evacuación. Julio 2021*.

4. CONDICIÓN AMBIENTAIS

4.1. Condicións particulares

1. Considerando o exposto no apartado 2. *Tramitación e análise do expediente*, establecece como condicionado particular para o desenvolvemento do proxecto o cumprimento do contido dos informes que consten no expediente, ademais do recollido no ESI e na restante documentación avaliada, tendo en conta que as condicións ou medidas dos informes prevaleceran fronte as do estudo ambiental ou a restante documentación no caso de contradición entre elas e que, en todo caso, calquera condición desta DIA prevalece fronte as anteriores.

2. Ademais, no que respecta ao informe da Dirección Xeral de Patrimonio Natural, o promotor deberá elaborar unha proposta detallada referente ás medidas adicionais sinaladas pola dita dirección xeral para garantir a minimización do impacto por colisión en aves (pintado das aspas dos aerogeradores de acordo cos criterios establecidos pola antedita dirección xeral e implementar tecnoloxías de redución do impacto por colisión tales como sistemas de detección baseados en vídeo) e quirópteros (restringir a rotación das pas o máis posible por baixo da velocidade de réxime), así como as diversas actuacións a desenvolver no marco do programa de vixilancia ambiental para verificar a eficacia das ditas medidas.

En relación co anterior, o promotor deberá, aclarar a antedita dirección xeral o referido ás mostraxes de avifauna, como indica no seu informe, así como, no referido á aguia real, definir o alcance da medida sobre o aumento das especies presa, tamén segundo ven indicado no seu informe (concretando a localización dos terreos a xestionar e a densidade de lagomorfos e galliformes).

Os documentos que elabore o promotor para dar cumprimento ao anterior deberán contar, previamente ao inicio das obras, co informe favorable da Dirección Xeral de Patrimonio Natural.

O órgano substantivo achegará a este órgano ambiental, para a súa constancia no expediente, unha copia do dito informe e da documentación na que se basee, de acordo co requirido na condición 4.3.3 da DIA.

3. No referido ao informado pola Dirección Xeral de Patrimonio Cultural, en canto á traza da Vía XVIII entre a RE 32023003 (Castro Caldelas) e o GA 32070012 (S. Xoán de Río) e á Mámoa das Mamas 3 GA 32070010, o promotor deberá actuar segundo as directrices recollidas pola antedita dirección xeral nos seus informes.

O documento que elabore o promotor para dar cumprimento ao anterior deberá contar, previamente ao inicio das obras, co informe favorable da Dirección Xeral de Patrimonio Cultural. Nese momento, o órgano substantivo achegará a este órgano ambiental, para a súa constancia no expediente, unha copia do dito informe e da documentación na que se basee, de acordo co requirido na condición 4.3.3 da DIA.

4. En canto á posible afección do proxecto sobre a poboación e a saúde humana en relación co efecto *parpadeo de sombras* (*shadow flicker*) durante a fase de funcionamento do parque, nos potenciais receptores non se poderán superar os limiares de exposición que en cada momento estableza a autoridade competente ou normas que o regulen, téndose que adoptar as medidas mitigadoras oportunas (por exemplo, instalación de barreiras ou pantallas) ou programar paradas temporais dos aeroxeradores implicados no caso de que se supere o limiar recomendado.

Neste sentido, levarase a cabo un seguimento da posible incidencia deste efecto sobre os receptores considerados, recollendo os seus resultados nos informes do programa de vixilancia ambiental ~~segundo se indica no punto 5.3 da DIA.~~

5. O promotor deba depositar un aval para garantir o cumprimento das medidas correctoras e responder da reparación dos posibles danos que se lle poidan causar ao medio ambiente e do custo da restauración, conforme o disposto no Decreto 455/1996, do 7 de novembro, de fianzas en materia ambiental.

Proponse como importe do aval, que será actualizable e deba fixar o órgano substantivo, a cantidade de 770.144 euros, dos cales 330.062 corresponden a fase de obras e 440.082 a de desmantelamento e abandono do parque eólico.

Para a cancelación do dito aval será preciso o informe favorable do órgano ambiental, logo do levantamento dunha acta de comprobación pola inspección ambiental conforme establece o referido Decreto 455/1996.

A solicitude de cancelación realizarase a través do órgano substantivo, e so se poderá efectuar unha vez estean totalmente rematados os labores de restauración e integración paisaxística e logo de que o promotor acredite, mediante os informes do programa de vixilancia ambiental e calquera outra documentación que se considere oportuna de ser o caso, a suficiencia e o éxito dos traballos efectuados, tanto os referentes a restauración (coa vexetación debidamente implantada) como as demais actuacións relacionadas coa imposición do aval ambiental.

4.2. Condicións xerais

Ademais do condicionado establecido no punto anterior, ao proxecto seranlle de aplicación, segundo proceda, as seguintes condicións que complementan, matizan ou subliñan as anteriormente indicadas:

4.2.1 Protección da atmosfera

1. Co fin de minimizar a emisión de po durante a fase de obras, nos períodos de seca procederase á rega dos vieiros e das superficies onde se estean a realizar escavacións ou movementos de terras. Ao comezo das obras deberán terse dispostos na zona os medios necesarios para tal fin.

2. Os camións que transporten terras ou outros materiais que poidan xerar po deberán ir cubertos con lonas ou dispositivo similar. Así mesmo procederase, no caso de ser necesario, ao lavado das rodas dos camións á saída da zona de obras.

3. Os niveis de presión sonora debidos á construción e funcionamento das instalacións do proxecto deberán cumprir coa normativa vixente, tendo en conta que no caso de que se superen os límites legalmente establecidos teranse que adoptar as medidas protectoras ou correctoras oportunas (emprego de mantas de goma durante as voaduras, incremento do illamento dos equipos, correcto mantemento das instalacións, pantallas de illamento acústico, etc).

Para tal fin, tanto na fase de obras como na de funcionamento do parque o promotor levará a cabo un plan de seguimento do nivel de ruído ao abeiro do Decreto 106/2015, do 9 de xullo, sobre contaminación acústica de Galicia de desenvolvemento da normativa básica estatal en materia de ruído, por unha entidade acreditada polo organismo nacional de acreditación (ENAC) como laboratorio de ensaios acústicos ou como entidade acreditada, en ambos casos, no ámbito do ruído ambiental, tendo en conta os aspectos que se indican no punto 5.2 desta DIA.

4. Respecto aos campos electromagnéticos, estarase ao disposto no Real Decreto 1066/2001, do 28 de setembro, polo que se aproba o Regulamento que establece condicións de protección do dominio público radioeléctrico, restricións ás emisións radioeléctricas e medidas de protección sanitaria fronte a emisións radioeléctricas.

4.2.2 Protección das augas e leitos fluviais

1. Toda actuación ou afección no dominio público hidráulico ou na zona de servidume e policía de leitos, incluíndo zonas de fluxo preferente e zonas asolagables así como calquera captación ou vertedura se é o caso, precisarán da autorización ou permiso do organismo de cunca competente, que deberá ser solicitada e obtida polo promotor previamente ao inicio das obras.

En calquera caso, deberán terse en conta en todo momento as limitacións e demais prescricións establecidas no Real decreto legislativo 1/2001, do 20 de xullo, polo que se aproba o texto refundido da Lei de Augas e no Regulamento do Dominio Público Hidráulico (RD 849/1986, do 11 de abril), así como na Lei 2/2021, do 8 de xaneiro, de pesca continental de Galicia e, no que sexa aplicable, o Decreto 130/1997, do 14 de maio, polo que se aproba o Regulamento de ordenación da pesca fluvial e dos ecosistemas acuáticos continentais, e demais normativa que resulte de aplicación, entre ela as disposicións normativas dos plans hidrolóxicos.

2. En calquera zona onde poida existir risco de desencadeamento de procesos erosivos, de incorporación de sólidos ás augas e/ou de modificación do réxime hídrico, extremaranse as precaucións na execución e control das obras e na adopción das medidas protectoras, correctoras e de vixilancia ambiental que figuren na documentación avaliada, así como as que se deriven desta DIA e calquera outra que resulte necesaria para a preservación do dominio público hidráulico e a calidade das súas augas.

Neste sentido, conforme avance a obra procederase a estabilizar os noiros de desmonte e/ou terraplén que se xeren, co obxecto de previr fenómenos erosivos e a incorporación de sólidos ás augas. Porase especial coidado na adopción das medidas fronte os arrastres e escorregamentos, tal e como se establece na condición 4.2.3.5 da DIA.

3. A calidade das augas manterase de xeito que, co motivo das obras, non diminúa respecto da existente antes do inicio destas. Non está permitido o lavado de maquinaria e utillaxe nos cursos de auga nin en ningún outro elemento do dominio público hidráulico. Prohíbese a vertedura directa ou indirecta de augas residuais ou produtos susceptibles de contaminar as augas continentais ou calquera outro elemento do dominio público hidráulico sen a correspondente autorización de vertedura.

Para tal fin, tanto na fase de obras como ao final destas ata que se constate a ausencia de afeccións, levarase a cabo un plan de control da calidade das augas.

4. Non se acumularán substancias, calquera que sexa a súa natureza e lugar en que se depositen, que constitúan ou poidan constituír un perigo de contaminación das augas (superficiais ou subterráneas) do dominio público hidráulico e/ou degradación do seu contorno.

5. Durante a execución dos traballos non se poderán utilizar as marxes dos ríos e ribeiras como lugares para o depósito de materiais, parque de maquinaria, lavados e, en xeral, todas aquelas actividades que supoñan un risco de contaminación das augas ou alteracións do ecosistema asociado.

6. Non se afectarán, ou de ser o caso terán que ser repostas na súa totalidade, as instalacións ou servizos de abastecemento de auga, saneamento ou calquera outro amparado pola lexislación hidráulica que se poidan atopar na área de influencia das obras, téndose que garantir a compatibilidade da actuación cos usos preexistentes. De igual xeito, respectaranse as fontes e mananciais que puideran existir na zona.

Neste sentido, na execución dos alicerces e das gabias do cableado haberase de considerar non afectar á modificación dos niveis freáticos que puideran alterar captacións existentes, aínda que estas non presentaran aparencia de afectación.

7. Na rede viaria do parque disporanse as estruturas de drenaxe transversal e lonxitudinal necesarias para non modificar o actual réxime hidrolóxico da zona e permitir a libre circulación das augas. Evitarase a xeración de zonas asolagadas, o trasvase de auga dunha microcunca a outra ou a concentración de grandes fluxos de auga en valgadas con escasa capacidade de acollida.

A incorporación das augas procedentes da rede de drenaxes do parque cara o dominio público hidráulico deberá ser gradual, polo que á saída das drenaxes transversais e nos puntos onde a auga das cunetas se incorpore ao terreo, así como nos tramos de cuneta en zonas de elevada pendente, dispoñeranse sistemas protectores e/ou de disipación de enerxía co fin de evitar fenómenos erosivos, arrastres de materiais, deposición de sólidos ou asolagamentos na traxectoria de incorporación das augas aos cursos naturais.

Tanto na fase de obras como na de explotación do parque realizarase un control do correcto funcionamento desta rede de drenaxes, do estado dos dispositivos de disipación de enerxía e das condicións de incorporación das augas de drenaxe á rede natural, téndose que adoptar as medidas protectoras e correctoras oportunas no caso de producirse os citados fenómenos. Así mesmo, a rede de drenaxes será obxecto dos oportunos labores de mantemento para garantir a súa operatividade.

Para tal fin, o promotor deberá contar cun plan de control da rede de drenaxes do parque, incorporándoo ao programa de vixilancia ambiental segundo se desprende do punto 5 desta DIA.

8. O formigón necesario para a execución do proxecto será provisto desde planta ou plantas localizadas fóra da obra e que contén coas debidas autorizacións.

9. A limpeza das cubas das formigoneiras realizarase nas plantas subministradoras sempre que sexa posible. De non ser así, poderá habilitarse unha balsa para tal fin, que deberá estar adecuadamente impermeabilizada e afastada de cursos fluviais. Os restos nela almacenados deberán entregarse a un xestor autorizado ou, no caso de que se pretenda a súa vertedura ao medio, deberá obterse a correspondente autorización de vertedura.

10. No caso necesario as instalacións deberán contar cunha fosa séptica para o tratamento das augas residuais que se xeren nelas. No caso de que a dita fosa non sexa de tipo estanco, o promotor deberá obter do organismo de cunca a correspondente autorización de vertedura. Así mesmo, realizaráselle o mantemento necesario para garantir o seu correcto funcionamento.

11. O edificio de control deberá contar cunha fosa séptica para o tratamento das augas residuais que se xeren nel. No caso de que a dita fosa non sexa de tipo estanco, o promotor deberá obter do organismo de cunca a correspondente autorización de vertedura. Así mesmo, realizaráselle o mantemento necesario para garantir o seu correcto funcionamento.

4.2.3 Protección do solo e infraestruturas

1. Levarase a cabo un control topográfico preciso dos límites das zonas de obra e da localización de todas as infraestruturas e instalacións proxectadas, que se axustarán ao que se derive desta DIA. Non se poderán ocupar terreos fóra dos previstos.

2. Delimitaranse as distintas zonas de obra mediante o seu balizamento, que deberá manterse en perfecto estado durante o transcurso da actuación e ser retirado cando esta finalice.

3. Con carácter xeral, non se efectuarán préstamos na zona salvo xustificación previa, en cuxo caso seleccionaranse zonas que xa vaian ser afectadas polas obras ou, no seu defecto, lugares carentes de valores ambientais ou paisaxísticos relevantes. En todo caso, os préstamos deberán ter a súa procedencia debidamente acreditada e os ocos resultantes serán restaurados ao finalizar a obra.

4. No caso de ter que realizar algún depósito de sobrantes de escavación que non poidan ser empregados na propia obra, o promotor deberá contar cos permisos ou autorizacións que resulten oportunos, e proceder á súa restauración e revexetación unha vez rematada a obra.

5. Cando se executen obras en zonas de elevada pendente deberánse dispoñer mallas antiescorrega ou calquera outra medida adecuada para evitar o arrastre ou rodadura de materiais ladeira abaixo. O estado e a operatividade dos dispositivos antiescorrega será obxecto de control exhaustivo durante a execución das obras. En calquera caso, de producirse arrastres, deberán ser retirados e depositados nun lugar autorizado e a zona devolta ao seu estado orixinal.

6. Adoptaranse as medidas de seguridade necesarias para evitar derramos accidentais de produtos contaminantes como aceites, graxas e carburantes de motores.

7. No caso de ter que realizar voaduras, disporanse os medios necesarios (redes, lonas, ...) para evitar a proxección de fragmentos de rocha ao contorno. En calquera caso, se estes se producisen, deberán retirarse da zona e ser depositados nun lugar autorizado.

8. A circulación de vehículos e maquinaria no parque, tanto na fase de obra como na de funcionamento, restrinxirase unicamente aos vieiros e zonas acondicionadas para o efecto (áreas de manobra).

9. Os elementos do proxecto non suporán un obstáculo para o normal uso das pistas ou devasas que puideran existir na zona, debéndose garantir a súa operatividade.

10. Manterase a permeabilidade territorial da zona, conservando os servizos e servidumes de paso que existan na actualidade. Se durante as obras fose preciso cortar o paso dalgunha vía, deberán implementarse rutas alternativas debidamente sinalizadas que presten o mesmo servizo.

11. No caso de deterioración de estradas, camiños ou calquera outra infraestrutura, instalación ou servizo preexistente debido á execución da actuación, deberá restituírse a súa calidade e funcionalidade aos niveis previos ao inicio das obras.

12. Os labores de limpeza, mantemento e reparación da maquinaria durante a fase de obras realizaranse preferiblemente en talleres autorizados, eliminando así o risco de derramos accidentais de

substancias contaminantes. Cando isto non sexa posible polas características da maquinaria (con mobilidade restrinxida ou non apta para circular por estrada), estas tarefas poderanse realizar na zona destinada a instalacións de obra, que deberá estar adecuadamente dotada segundo o establecido na condición anterior.

4.2.4 Xestión de residuos

1. Todos os residuos que se xeren como consecuencia da construción, explotación e desmantelamento das infraestruturas e instalacións que compoñen o proxecto deberán xestionarse en función da súa natureza e conforme á lexislación vixente, primando a reciclaxe e a reutilización fronte á vertedura.

2. Para a zona destinada a casetas de obra, parque de maquinaria, provisión de materiais, etcétera, deberá seleccionarse unha localización de baixo valor ambiental, escasa pendente e afastada de calquera curso de auga, hábitats de interese comunitario ou área de protección arqueolóxica.

A dita zona deberá estar dotada das medidas necesarias para evitar a contaminación do solo e das augas e dos medios adecuados para a recollida de posibles verteduras. As casetas de obra deberán dispoñer dun sistema estanco de tratamento químico das augas residuais.

Así mesmo, co obxecto de evitar a dispersión de accións potencialmente contaminadoras e favorecer un adecuado control ambiental, no caso de que finalmente sexa necesario dispoñer dunha área de limpeza das cubas das formigoneiras tendo en conta o sinalado na condición 4.2.2.9, esta localizarase preferiblemente na zona dedicada ás instalacións de obra.

3. Os labores de limpeza, mantemento e reparación da maquinaria durante a fase de obras realizaranse preferiblemente en talleres autorizados, eliminando así o risco de derramos accidentais de substancias contaminantes. Cando isto non sexa posible polas características da maquinaria (con mobilidade restrinxida ou non apta para circular por estrada), estas tarefas poderanse realizar na zona destinada a instalacións de obra, que deberá estar adecuadamente dotada segundo o establecido na condición anterior.

4. O almacenamento temporal de residuos ata a súa entrega a xestor autorizado realizarase na área de casetas de obra/parque de maquinaria durante a fase de obras, e no recinto da subestación/edificio de control durante a fase de funcionamento. Sinalizarase claramente a presenza dos distintos tipos de residuos e cumprirase en todo momento coas normas de almacenamento establecidas na lexislación vixente.

5. Antes do inicio da fase de explotación deberán terse retirado e xestionado a totalidade dos residuos xerados durante a execución das obras.

4.2.5 Protección da fauna, vexetación e hábitats naturais

Con carácter xeral, no desenvolvemento do proxecto garantirase que non se vexan afectados compoñentes do medio natural (tal que as especies de flora e fauna ou os hábitats naturais) que gocen dun réxime de protección legal, atendendo ao disposto nas leis 42/2007, do 13 de decembro, do patrimonio natural e da biodiversidade e 5/2019, do 2 de agosto, do patrimonio natural e da biodiversidade de Galicia, sen prexuízo de calquera outra normativa que lles resulte de aplicación.

4.2.5.1. Sobre a fauna

1. Para levar a cabo os labores de corta e roza de vexetación, así como os movementos de terras ou as tarefas de mantemento periódico da rúa de seguridade da liña, escolleranse datas fóra das épocas de nidificación e cría da fauna máis sensible a este tipo de actuacións (prestando especial atención á que puidera gozar dalgún réxime de protección legal), adoptando en todo caso as medidas necesarias para non alterar á fauna.

2. Previamente aos labores de corta de arboredo verificarase a ausencia de avifauna nidificante de interese nos pés implicados. En caso de presenza, adoptaranse as medidas oportunas para que poidan finalizar con éxito o período reprodutor. Atenderase especialmente á presenza de aves rapaces ou calquera outra especie que ostente figuras legais de protección ou apareza recollida en listaxes ou libros vermellos que poñan de manifesto a importancia da súa conservación.

3. Se entre as aves rapaces que poidan facer uso da zona do parque se atopasen rapinas do xénero Circus (tartaraña cincenta Circus pygargus e gatafornela Circus cyaneus, catalogadas como vulnerables no CGEA), que nidifican sobre o solo en ambientes de matogueira ou mixtos con pasteiros e polo tanto son susceptibles de verse afectadas polas obras, previamente aos labores de roza da vexetación levaranse a cabo as comprobacións necesarias para determinar a existencia ou non de parellas reprodutoras na área de afección directa das infraestruturas e instalacións proxectadas

No caso de detectar a súa nidificación na zona afectada polas obras, adoptaranse as medidas oportunas para que poidan finalizar con éxito o período reprodutor, incluíndo o establecemento dun perímetro de exclusión duns 500 m de radio en torno ao niño, onde se evitará calquera actuación ata a finalización do período reprodutor (podendo continuar coas obras noutra zona do parque) e outro perímetro de seguridade de 500 m, onde se limitarán ao máximo as actuacións co obxecto de garantir a tranquilidade das aves.

4. Para aquelas especies de fauna que contén cun plan de recuperación, conservación ou xestión, adoptaranse as medidas e actuacións recollidas na dita planificación, cando proceda.

5. Adoptaranse as medidas necesarias para minimizar o potencial impacto da rede viaria do parque sobre a pequena fauna (réptiles, anfibios, micromamíferos...), tanto polo risco de atropelo como polo efecto barreira, así como para garantir que as obras de drenaxe e outras estruturas non supoñan unha trampa para a dita fauna.

Ademais, no caso de que nalgún dos vieiros do parque sexa necesario colocar pasos canadenses para impedir o paso de gando, estes deberán ir dotados de medidas que posibiliten o escape dos pequenos animais que poidan caer ao foxo. As ditas medidas poden consistir, sen prexuízo doutras igualmente efectivas, en dotar ao foxo dunha rampla de subida da fauna (con superficie rugosa e pendente suave), abrir un ou dous laterais do foxo ou darlle saída ao exterior mediante unha tubaxe de diámetro suficiente (mínimo 40 cm).

Así mesmo, levaranse a cabo os controis oportunos para verificar a eficacia das medidas adoptadas e detectar a existencia ou non de afeccións sobre a pequena fauna (incluíndo, de instalarse pasos canadenses, controis de mortalidade nos foxos), incorporando este seguimento ao programa de vixilancia ambiental segundo se desprende do punto 5 desta DIA.

6. En canto ao seguimento das posibles afeccións sobre a avifauna e os quirópteros, realizaranse comprobacións periódicas que permitan determinar a existencia de colisións e electrocucións co tendido, así como identificar posibles tramos e/ou apoios problemáticos neste sentido.

No caso de que se detecte unha incidencia negativa, adoptaranse as medidas necesarias para corrixir a dita situación, entre as que se poden considerar, sen prexuízo doutras, un incremento da frecuencia do seguimento, instalar e/ou aumentar a cantidade de dispositivos anticollisión ou cambiar a súa tipoloxía, instalación de disuasores de pousada, illamento de condutores, eliminación do gando morto (ou cubrición ata a súa retirada para evitar atracción de aves preeiras, parada de máquinas en días con condicións meteorolóxicas moi desfavorables e de baixa visibilidade, evitar a rotación das pas en horarios (ocaso e primeiras horas da noite), épocas do ano e condicións meteorolóxicas (baixas velocidades do vento, etc) de maior actividade de quirópteros, eliminación ou relocalización de aeroxeradores conflitivos, etcétera.

Para tal fin, o promotor deberá levar a cabo un plan de seguimento da avifauna e quirópteros de acordo co sinalado no punto 5.2 da DIA.

7. Así mesmo, levarase a cabo un seguimento da posible aparición de efectos acumulativos (aditivos ou sinérxicos) sobre a avifauna e os quirópteros entre os parques eólicos que existan no contorno no momento en que este parque eólico entre en funcionamento (fosen ou non considerados na documentación avaliada). Teranse en conta tamén as súas infraestruturas de evacuación de enerxía se for o caso. Este seguimento realizarase mediante a valoración conxunta dos resultados dos seus respectivos plans de vixilancia, téndose que adoptar as medidas protectoras e/ou correctoras oportunas no caso de producirse a aparición deste tipo de efectos.

4.2.5.2 Sobre a vexetación e os hábitats naturais

1. Con carácter xeral, a eliminación da vexetación reducirase ao estritamente necesario para a execución do proxecto. Empregaranse sistemas mecánicos, non facendo uso do lume nin de fitocidas. Reduciranse especialmente ao mínimo necesario os traballos de corta de especies arbóreas autóctonas, así como, de ser o caso, da vexetación de ribeira e outras árbores singulares e/ou protexidas, para o que se seguirá o criterio básico de intervención mínima.

Lémbrese que para a corta de arboredo, terá que presentarse previamente a declaración responsable ou solicitar a autorización segundo corresponda, así como a comunicación final ao remate do aproveitamento de ser o caso, en función do disposto na normativa de aplicación.

2. A realización dos aproveitamentos madeireiros implicará a extracción ou trituración da biomasa forestal residual, agás por razóns xustificadas ou aquelas outras establecidas consonte a lexislación en materia de montes.

3. Na xestión da biomasa vexetal eliminada primarase a súa valorización, evitando a queima *in situ* destes restos, que de ser o caso terá que contar coa preceptiva autorización. En calquera caso, terase presente a lexislación sectorial en materia forestal e de prevención e defensa contra os incendios forestais.

Neste contexto, no caso de optar pola extracción da biomasa forestal residual deberá garantirse a permanencia no monte ou terreo forestal dos restos forestais de menor tamaño nunha porcentaxe do 50 % sobre o total que se vai extraer. Unha vez executado o aproveitamento, en casos de corta final, deberán realizarse as actuacións necesarias encamiñadas á rexeneración da superficie afectada. No caso de que sexa depositada sobre o terreo, procederase a súa trituración e espaxamento homoxéneo, para permitir unha rápida incorporación ao solo, diminuír o risco de incendios forestais e evitar a aparición de enfermidades ou pragas.

4. Adoptaranse as medidas necesarias para eliminar riscos de incendios, tanto na fase de obras como na de funcionamento do parque.

5. Preservarase a vexetación higrófila e as zonas húmidas como refuxio e hábitats sobre todo de anfibios.

6. Para garantir a non afección e a compatibilidade das actuacións coa conservación das especies de flora ameazada así como dos hábitats naturais que puideran estar presentes na zona, adoptaranse as medidas preventivas oportunas (balizamento perimetral da súa localización, delimitación das áreas de presenza nos planos de obra, seguimento do estado de conservación dos exemplares e das medidas adoptadas, etc.) e de ser o caso, as medidas correctoras ou compensatorias necesarias. Así mesmo, levaranse a cabo os controis oportunos para verificar a eficacia das medidas adoptadas e detectar a existencia ou non de afeccións sobre as ditas especies, incorporando este seguimento ao programa de vixilancia ambiental segundo se desprende do punto 5 desta DIA.

En canto aos hábitats naturais, e co fin de garantir que as actuacións sexan compatibles coa preservación do patrimonio natural e a biodiversidade, prestarase especial atención, sen prexuízo doutras, ás medidas de control sobre a afección a solos e vexetación que figuran nesta DIA, balizando adecuadamente as distintas zonas de obra e evitando afeccións non previstas.

7. Adoptaranse medidas preventivas para minimizar o risco de introdución de especies invasoras como consecuencia da execución do proxecto (información ao persoal de obra, limpeza previa da maquinaria, control da procedencia dos préstamos, emprego de especies autóctonas na revexetación,...). No programa de vixilancia ambiental incorporaranse os controis oportunos para acadar unha detección precoz desta situación. No caso de que se confirme a introdución, adoptaranse medidas de resposta rápida para erradicalas.

8. No referente aos accesos aos apoios e á traza da liña, terase en conta o seguinte:

- Na planificación dos accesos á traza e aos puntos de instalación dos apoios, primará o máximo aproveitamento da rede de pistas e camiños existentes, co fin de minimizar a execución de novos accesos. Pode considerarse tamén o emprego da propia rúa de seguridade, limitándoo ás zonas de menor valor ambiental e afectando o mínimo posible á vexetación natural.
- No caso de accesos de nova execución, para definir o trazado teranse en conta os posibles valores ambientais que puidesen existir na área. Sempre que sexa posible, o novo acceso efectuarase por simple rodadura fronte aqueles métodos que precisen movementos de terras, empregando técnicas de roza que permitan unha rápida rexeneración da cuberta vexetal. Así mesmo, implementaranse as medidas necesarias para evitar a formación de rodeiras e asolagamentos.
- Independentemente do tipo de acceso, previamente a súa execución delimitarase fisicamente o trazado para evitar afeccións por sobredimensionamento ou tránsito incontrolado de maquinaria fóra do acceso. A anchura será a mínima imprescindible para o paso da maquinaria que fará uso deles.
- Aqueles novos accesos que non vaian a ser empregados durante a fase de funcionamento da liña, deberanse reintegrar na paisaxe, revexetándoos en toda a súa superficie.

9. En relación coa apertura e mantemento da rúa de seguridade da liña, teranse en conta as seguintes cuestións:

- A rúa de seguridade deberá estar limpa de vexetación incompatible coa liña. As dimensións mínimas determinaranse en función da lexislación sectorial aplicable, tanto a referente a liñas eléctricas como as disposicións vixentes en materia forestal e de prevención de incendios forestais.
- En calquera caso, limitaranse os traballos de corta de especies arbóreas autóctonas ao mínimo necesario, así como, de ser o caso, a vexetación de ribeira e outras árbores ou rodaís singulares, así como as especies autóctonas, singulares e/ou protexidas.

Neste sentido, extremaranse as precaucións na execución dos cruzamentos sobre a rede fluvial para salvagardar a vexetación de ribeira existente nalgúns dos cursos fluviais sobreoados pola liña, e nas zonas onde a liña atravesase formacións de frondosas autóctonas. Para o cumprimento desta premisa, seguirase o criterio básico de intervención mínima, nas zonas onde a liña atravesase formacións de frondosas autóctonas, axustarase o ancho da rúa ao mínimo esixible pola lexislación sectorial dando lugar a unha rúa de ancho variable.

Prestarase especial atención ao cumprimento da medida correctora consistente en elevar os apoios e dotar aos condutores de altura suficiente co obxecto de evitar, ou minimizar a tala da vexetación e manter integramente bosque de ribeira e as zonas onde se atravesen masas de arboredo autóctono. No caso de ser necesario tensaranse os condutores ao máximo tecnicamente posible para alcanzar unha maior altura sobre o arboredo e evitar a tala ou poda dos exemplares, para estes casos.

- En todo caso, as actuacións baixo a liña consensuaranse coa Dirección Xeral de Defensa do Monte da Consellería do Medio Rural e coa de Patrimonio Natural da Consellería de Medio Ambiente, Territorio e Vivenda.

10. Deberá garantirse que non se verán afectados os compoñentes protexidos do medio natural, tal que especies da flora e fauna en perigo de extinción ou vulnerables, así como os hábitats. Garantirase a non afección e conservación dos exemplares que puideran estar presentes na zona de actuación, de especies de flora e fauna recollidas no Catálogo Galego de Especies Ameazadas (Decreto 88/2007, do 19 de abril), tanto na fase de construción como na de explotación. En xeral cumpriranse as obrigas establecidas a este respecto no artigo 51 da Lei 9/2001, do 21 de agosto, de conservación da natureza.

Terase en conta en particular as obrigas establecidas nos artigos 54.5 e 57 da Lei 42/2007 (na súa versión consolidada), relativas á conservación da flora e fauna silvestres.

11. Calquera actuación de carácter inevitable que afecte aos sistemas naturais, levará asociada a restitución íntegra do espazo afectado e á maior brevidade posible.

4.2.6 Integración paisaxística e restauración

1. Adoptaranse medidas que maximicen a integración paisaxística da actuación proxectada. No caso da subestación transformadora/edificio de contro empregaranse materiais, texturas e cores que harmonicen co contorno. Así mesmo, nos traballos de execución e acondicionamento dos vieiros do parque minimizaranse os movementos de terras e coidarase que o firme contraste o menos posible coa contorna.

Co fin de garantir unha axeitada integración paisaxística, terase especial coidado na aplicación das medidas protectoras, correctoras e de restauración e integración paisaxística que figuran no Estudo de Impacto e Integración Paisaxística.

2. Todas as superficies alteradas ou deterioradas pola execución das obras (contorno dos apoios da liña, execución de novos accesos, contorno da subestación, área de casetas de obra e parque de maquinaria, zonas de amoreamento de materiais ou residuos, áreas de préstamo e/ou vertedura de excedentes dos movementos de terras se fora o caso, etc.), deberán ser restauradas e revexetadas en función do tipo de terreo do que se trate, co obxecto de favorecer a recuperación do solo e a reinstalación da vexetación orixinal.

Para tal fin, nas labores de restauración e revexetación, teranse en conta os seguintes aspectos:

- Co fin de evitar fenómenos erosivos e favorecer a integración paisaxística das zonas alteradas polas obras o antes posible, deberán realizarse, na medida do posible, paralelamente ao avance das obras, conforme as distintas superficies a restaurar acaden o seu estado definitivo. Nas superficies afectadas por movementos de terras procederase inmediatamente á total revexetación.
- A restauración que se faga deberá atender a criterios de coherencia ecolóxica e paisaxística. Todas as especies a empregar na restauración deberán ser autóctonas, preferentemente existentes na zona, compatibles co hábitat no que se vaian implantar e compatibles entre si, co obxecto de maximizar o éxito e integración da restauración.
- No caso de precisar achegas externas de terra vexetal por non ser suficiente a retirada na obra, esta non se poderá extraer das áreas onde se atope consolidada e integrada no medio, debendo proceder de amoreamentos ou zonas debidamente autorizadas e que teñan características similares ás do terreo a restaurar, tanto desde o punto de vista edafolóxico como respecto das especies vexetais presentes.
- No que respecta á sementeira, empregarase unha mestura de herbáceas e arbustivas, proporción de cada grupo de especies na mestura axustarase, con carácter xeral, ás seguintes

porcentaxes: 70% para o conxunto de gramíneas, 15% para as leguminosas e 15% para as arbustivas. A dose a empregar será como mínimo de 30 g/m² (300 kg/ha).

- A restauración que se faga deberá atender a criterios de coherencia ecolóxica e paisaxística. Todas as especies a empregar na restauración deberán ser autóctonas, preferentemente existentes na zona, compatibles co hábitat no que se vaian implantar e compatibles entre si, co obxecto de maximizar o éxito e integración da restauración.
- Garantirase a efectividade dos labores de restauración e o mantemento da revexetación ao longo do tempo, para o que se efectuará un seguimento da súa efectividade e se adoptarán as medidas correctoras oportunas no caso de que se detecten dificultades para o desenvolvemento da revexetación.
- No caso de detectarse a aparición de especies invasoras, adoptaranse as medidas requiridas no punto 7 do apartado 4.2.5.2.

3. Unha vez finalizada a vida útil do parque eólico, ou ben no caso de que quedase definitivamente fóra de servizo por calquera causa, ao longo da fase de abandono levaranse a cabo todas as actuacións necesarias para desmantelalo e recuperar a situación preoperacional da zona ocupada pola instalación.

Considerarase, con carácter xeral e sen prexuízo do que no seu momento se poida establecer ao respecto, a desmontaxe e retirada dos aeroxeradores, torres meteorolóxicas e subestación transformadora (de existir un edificio de control, pode ficar para outros usos), demolición da parte superior do pedestal ou peaña das zapatas, restauración dos novos vieiros creados para uso exclusivo do parque, restitución de terreos e servizos afectados e revexetación das zonas alteradas polo desmantelamento.

4. No caso da subestación eléctrica transformadora asociada empregaranse materiais, texturas e cores que harmonicen co contorno. Así mesmo, nos traballos de execución e acondicionamento dos vieiros minimizaranse os movementos de terras e, de ser o caso, coidarase que o firme contraste o menos posible coa contorna.

5. No caso de renovación tecnolóxica do parque eólico, presentarase o correspondente proxecto e documentación ambiental de desmantelamento, así como o da nova planta, para a súa avaliación ambiental.

4.3 Outras condicións

1. Co obxecto de acadar a máxima coordinación e eficacia no cumprimento desta DIA, o promotor deberá designar unha persoa responsable do seu control e notificar o seu nomeamento ao órgano substantivo.

2. Calquera cambio que se pretenda introducir no proxecto respecto do recollido nesta DIA deberá ter en conta a variable ambiental, e no caso de que poida producir efectos significativos sobre o medio ambiente deberáselle notificar previamente á Dirección Xeral de Calidade Ambiental, Sostibilidade e Cambio Climático, a través do órgano substantivo e acompañado da pertinente valoración ambiental comparativa, para que o órgano ambiental o avalíe e informe sobre a súa aceptación, comunicando no seu caso as condicións que cómpre impoñerlle ou se procede iniciar un novo trámite de avaliación ambiental.

3. O promotor deberá comunicar ao órgano ambiental, a través do órgano substantivo e coa suficiente antelación, a data prevista de inicio de obras do parque.

Xunto coa dita comunicación o órgano substantivo achegará a este órgano ambiental, para a súa constancia no expediente, unha copia dos informes da Dirección Xeral de Patrimonio Natural e da Dirección Xeral de Patrimonio Cultural aos que se fai referencia nas condicións 4.1.2 e 4.1.3 da DIA, xunto coa documentación na que se basee.

4. O promotor comunicará ao órgano ambiental, a través do órgano substantivo, a data de posta en marcha da instalación.

5. PROGRAMA DE VIXILANCIA E SEGUIMENTO AMBIENTAL

5.1. Aspectos xerais

O obxecto deste programa é o de garantir ao longo do tempo o cumprimento das medidas protectoras, correctoras e/ou compensatorias que figuran na documentación avaliada e o condicionado da DIA, así como incorporar procedementos de autocontrol por parte do promotor. Así mesmo, debe permitir detectar, cuantificar e corrixir alteracións ou afeccións que non se teñan previsto, e levar a cabo novas medidas acordadas coas novas problemáticas ou coñecementos xurdidos.

Para tal fin, e tomando como base o seguimento proposto na documentación avaliada, deberánse incorporar os controis e estudos necesarios para completalo e adaptalo ao condicionado que se deriva desta DIA. Na definición final do programa fixaranse segundo a fase (previo inicio de obras, replanteo, obras, explotación ou abandono) a periodicidade, os indicadores e os limiares ou valores límite que se vaian utilizar en cada caso.

Será responsabilidade do órgano substantivo que o programa que finalmente se desenvolva neste sentido permita acadar os obxectivos indicados. Así mesmo, teranse en conta as seguintes consideracións:

- O seguimento deberá ser efectuado por persoal cualificado para identificar os elementos protexidos da biocenose e a interacción entre eles e para valorar a idoneidade das medidas adoptadas e os impactos que as actuacións do proxecto poden inducir sobre o medio. Terá a capacidade técnica suficiente de conformidade coas normas sobre cualificacións profesionais e da educación superior.
- Lémbrese que sempre que exista a acreditación e alcance correspondente, os estudos e controis preoperacionais, tomas de mostras, medicións e analíticas, tanto na fase previa ao inicio das obras como nas de replanteo, obras, explotación ou abandono, realizaranse por entidades acreditadas polo organismo nacional de acreditación (ENAC) co alcance correspondente a cada tipo de control, toma de mostras, medición ou analítica a realizar, e que os informes estarán asinados e amparados pola dita acreditación. Deberán ser representativas, e polo tanto levaranse a cabo durante os labores con maior incidencia sobre os aspectos obxecto de seguimento.
- No caso de que se detecten, como resultado deste seguimento en calquera das súas fases, impactos imprevistos ou alteracións que superen os limiares establecidos na lexislación aplicable, no EsIA ou nesta DIA, comunicaráse inmediatamente ao órgano substantivo, propoñendo as medidas correctoras precisas para corrixilos. Se se pon de manifesto a existencia de impactos ambientais severos ou críticos, o órgano substantivo poñerá este feito en coñecemento da Dirección Xeral de Calidade Ambiental, Sostibilidade e Cambio Climático.

5.2. Aspectos específicos

1. En relación co plan de seguimento do nivel de ruído ao que se fai referencia na condición 4.2.1, tomando como base a proposta do EsIA, terase en conta o seguinte:

- O promotor deberá incorporar ao programa de vixilancia e seguimento ambiental un documento no que se recolla pormenorizadamente toda a información relativa á metodoloxía do seguimento, aspectos técnicos das medicións, cálculos, límites legais, medidas protectoras e correctoras e calquera outra que resulte procedente ao abeiro da normativa vixente en materia de ruídos.
- En canto aos puntos de mostraxe para a avaliación do nivel sonoro, ademais dos xa incluídos na documentación, deberán comprender os núcleos poboacionais, vivendas illadas e/ou áreas sensibles máis próximas ás instalacións. As medicións realizaranse no contorno das vivendas ou

edificacións máis próximas, e non no interior dos núcleos, para considerar así os puntos potencialmente máis vulnerables. A localización de cada punto deberá definirse coas súas coordenadas UTM (ETRS89) e reflectirse nun plano a escala mínima 1: 10.000.

- Deberase efectuar unha campaña preoperacional con medicións en todos os puntos indicados, co obxecto de dispoñer de datos previos do ruído de fondo para poder aplicalos aos datos que se obteñan en cada período de seguimento.
- En canto á periodicidade dos controis, durante a fase de obras efectuaranse medicións en cada punto dos indicados no momento no que se estean executando as obras asociadas ao seu contorno, elixindo un momento coa obra en plena actividade co obxecto de que a medición sexa representativa. Na fase de funcionamento, o seguimento realizarase nos puntos máis próximos aos aeroxeradores e á subestación proxectada, cunha frecuencia mensual o primeiro semestre, trimestral o segundo, e tamén trimestral durante o segundo ano de explotación, podendo logo variar en función dos resultados obtidos.

2. En canto aos plans de vixilancia e demais controis aos que se fai referencia no punto 4.2.5 da DIA, terase en conta o seguinte:

- Tal e como se desprende do punto 5.1, deberá incorporarse co suficiente detalle ao programa de vixilancia ambiental todo o que se derive das cuestións que figuran no dito punto 4.2.5:

Control da nidificación de avifauna protexida ou de interese sobre o solo ou en arboredo.

Protección doutra fauna (réptiles, anfibios, pequenos mamíferos,...), detección de atropelos, control das obras de drenaxe e, no seu caso, dos pasos canadenses.

Seguimento de avifauna, quirópteros e de posibles efectos acumulativos (aditivos ou sinérxicos).

Protección de hábitats naturais e outras especies vexetais e animais singulares ou protexidas se é o caso, en cumprimento das disposicións normativas que lles resulten de aplicación e do disposto nesta DIA.

Detección de especies invasoras.

Etcétera.

- No caso concreto do plan de seguimento de avifauna (e no de quirópteros naquilo que resulte de aplicación), sen prexuízo do que figure na documentación achegada polo promotor, no informe da Dirección Xeral de Patrimonio Natural en relación coas condicións mínimas para os plans de vixilancia ambiental no relativo ao control da mortalidade por colisión na fase de explotación, ou do que se poida derivar da condición 4.1.1, 4.1.2, ou de calquera outra desta DIA, teranse en conta as seguintes indicacións:

- Disporase dos estudos previos necesarios para coñecer os efectivos poboacionais e os usos do espazo e do hábitat na zona, as zonas de cría, alimentación ou campeo, colonias ou refuxios (morcegos), durmidoiros, rutas de paso migratorio, movementos estacionais ou desprazamentos diarios, etcétera, co obxecto de definir axeitadamente o plan de vixilancia para detectar posibles cambios nestes aspectos pola instalación e presenza do parque. Estes estudos preoperacionais deberán cubrir o ciclo anual completo do conxunto de especies inventariadas na zona, prestando especial atención a aquelas que ostenten algunha figura de protección.
- Conterá unha descrición detallada e xustificada da metodoloxía para o seguimento da incidencia do parque eólico e a súa liña de evacuación sobre a avifauna, especificando os controis a efectuar e a súa frecuencia, considerando a detección do efecto baleiro, a caracterización do comportamento das aves ante os aeroxeradores e a LAT, e a detección de morte por colisión e electrocución e o control de posible nidificación nos apoios.
- Describírase a metodoloxía para a estimación dos índices de colisión e electrocución e a súa variación estacional, e a dun estudo do voo que caracterice a frecuencia, variación horaria,

variación estacional, altura e traxectoria dos movementos das aves na zona do parque (uso do espazo).

Incluirase unha valoración da posible distorsión nos resultados polo diferente esforzo de mostraxe, condicións climatolóxicas durante as mostraxes, detectabilidade dos corpos (polo tamaño, vexetación do contorno, etcétera) e desaparición de cadáveres por necrófagos, definindo os factores ou índices de corrección par corrixir as posibles desviacións.

- A periodicidade das visitas de comprobación terá en conta a fenoloxía das especies sedentarias, invernais e migratorias. Co obxecto de diminuír na medida do posible a perda de cadáveres por acción de animais preeiros, as visitas para a detección de aves mortas por colisión terán como mínimo unha periodicidade mensual. No caso de que se efectúen experimentos para o cálculo dunha taxa de desaparición de cadáveres propia para a zona do parque, poderíase axustar a dita frecuencia. Terase en conta que pode resultar preciso incrementar a frecuencia en épocas de paso migratorio e de dispersión de xuvenís.
 - Definición cuantitativa e cualitativa de limiares de risco por colisión e electrocución e aparición de efecto baleiro, que indiquen a necesidade de adoptar medidas protectoras ou correctoras específicas, xustificando a súa determinación. Na definición destes limiares deberán considerarse as referencias normativas, catálogos ou listas vermellas máis actualizadas.
 - Definiranse as medidas protectoras e/ou correctoras a adoptar en función das situacións de risco que se detecten, considerando entre elas as sinaladas no punto 4.2.5.1 desta DIA, sen prexuízo do que se derive da condición 4.1.2.
 - Describírase o método de rexistro, tratamento e presentación dos datos obtidos, detallando a periodicidade, estrutura e contido dos informes, que como mínimo incluírán un apartado introdutorio (indicando datas e descrición das campañas efectuadas), outro cos datos e resultados obtidos e un de valoración (considerando tanto o período abranguido polo informe como o acumulado de datos de informes anteriores), discusión e conclusións finais.
- En relación coa condición 4.2.5.1.4 da DIA, no que se refire ao lobo a Dirección Xeral de Patrimonio Natural sinala no seu informe que se ten que dar cumprimento ao punto 18 (Efecto barreira das infraestruturas), apartado 5, do Decreto 297/2008, do 30 de decembro, polo que se aproba o Plan de xestión do lobo en Galicia.

Neste sentido, establece que no primeiro ano de funcionamento do parque, como parte do plan de vixilancia ambiental, débese remitir á dita dirección xeral un estudo con datos sólidos sobre a presenza de lobos na área de influencia do parque eólico e realizar unha avaliación e seguimento das posibles afeccións sobre as súas poboacións: estrutura social, zonas de cría, uso do espazo, etc.

Na procura da mellor implementación das ditas medidas, o promotor e o órgano substantivo terán en conta que todos os aspectos relativos á súa planificación e desenvolvemento deberanse coordinar previamente coa dita Dirección Xeral de Patrimonio Natural.

Para a realización dos estudos ou calquera actuación que se desenvolva no marco do programa de vixilancia e seguimento ambiental en relación coas especies protexidas, o promotor deberá contar coas autorizacións que correspondan da antedita dirección xeral.

5.3. Informes do programa de vixilancia

O promotor deberá presentar os informes do programa de vixilancia e seguimento ambiental ante o órgano substantivo, a quen lle corresponde efectuar o seguimento e vixilancia do cumprimento da DIA de acordo co establecido na normativa de avaliación ambiental. Estes informes estarán asinados polo persoal técnico responsable da súa elaboración e terán que contar coa supervisión, aprobación e sinatura da persoa responsable designada para o control do cumprimento da DIA.

Os informes avaliarán pormenorizadamente o cumprimento da DIA en relación a todos os aspectos considerados nela, así como das indicacións, valoracións e medidas protectoras, correctoras e/ou compensatorias contidas no EsIA e a restante documentación avaliada.

Con carácter xeral, incluíranse os resultados das campañas preoperacionais ou estudos complementarios que se efectúen e os que no seu caso xa consten no EsIA ou as súas addendas se é o caso, comparándoos cos que se obteñan en cada período de seguimento.

Sen prexuízo do que, co decurso do tempo, se poida derivar do desenvolvemento do programa de vixilancia, o seguimento da DIA estruturarase nos seguintes informes:

1. Durante a execución das obras o promotor presentará, con carácter trimestral, un **informe de obras** co seguinte contido mínimo:

- a) Cronograma de obras actualizado con todas as actividades (incluíndo a adopción das medidas protectoras, correctoras e/ou compensatorias) no que se indique, para cada unha delas, a porcentaxe de execución respecto do total. No cronograma figurará a data de actualización.
- b) Informe de avance da obra, onde se describa o desenvolvemento dos traballos en relación a todos os compoñentes do proxecto. Acompañarase de reportaxe fotográfica (con indicación da data e hora nas fotografías e plano de puntos de toma) e dun plano de planta a escala 1:5.000 ou maior detalle, dotado de coordenadas UTM (ETRS89), no que se reflecta a situación real das obras e a porcentaxe de execución de cada actividade.
- c) Resultados do plan de seguimento do nivel de ruído (con medicións en plena actividade, indicando persoal de obra e maquinaria en funcionamento durante as medicións), control da calidade das augas, funcionamento da rede de drenaxes e mantemento do réxime hídrico (seguimento hidrolóxico), seguimento de avifauna e quirópteros, protección da pequena fauna e hábitats e especies vexetais e animais singulares ou protexidas se é o caso, tendo en conta os puntos 4.2.1, 4.2.2, 4.2.5 e 5 da DIA.
- d) Informe onde se detallen, para aqueles indicadores ambientais que non teñan plans de seguimento específicos, os resultados dos controis efectuados de acordo co programa de vixilancia que se deriva desta DIA (indicando datas das visitas), así como os da aplicación das medidas protectoras, correctoras e/ou compensatorias (tanto as que figuran na documentación avaliada como as derivadas desta DIA), incidencias e/ou imprevistos acontecidos e solucións adoptadas, labores de restauración efectuados, xestión de residuos de obra, etcétera.

2. Ao final das obras, no prazo máximo de dous (2) meses contados desde o remate dos traballos, achegará un **informe fin de obras** que como mínimo inclúa:

- a) Informe onde se describa o desenvolvemento dos traballos desde a emisión do último informe de obras e se detalle o estado final doas instalacións e da área afectada tras a finalización das obras, en relación a todos os aspectos que figuran na documentación avaliada e no condicionado desta DIA. Conterá así mesmo un resumo do seguimento ambiental efectuado ao longo de toda a fase de obras e das medidas protectoras, correctoras e/ou compensatorias adoptadas, así como das incidencias ou imprevistos acontecidos e as solucións adoptadas.
- b) Reportaxe fotográfica que amose con detalle os aspectos máis salientables da actuación: zonas nas que se implantaron os aeroxeradores e os apoios, contorno da subestación/edificio de control, torres meteorolóxicas, estado dos vieiros, cunetas e drenaxes, gabias do cableado, estado da rúa de seguridade e da limpeza da área (en especial das zonas de instalacións de obra e parque de maquinaria), zonas onde se efectuaron medidas protectoras, correctoras e/ou compensatorias, etc. Nas fotografías indicárase a data e a hora, acompañándoas dun plano de localización.

- c) Plano *as built*, a escala 1:5.000 ou maior detalle e dotado de coordenadas UTM, no que se reflecta a situación real de todas as instalacións e infraestruturas do proxecto, así como as zonas onde se levaron a cabo medidas protectoras, correctoras e/ou compensatorias. Inclúirase unha táboa coas coordenadas UTM (ETRS89) das posicións definitivas dos aeroxeradores, da subestación/edificio de control, das torres meteorolóxicas e dos apoios da liña.
- d) Ficheiros dixitais do plano *as built* coas seguintes capas: poligonal do parque, aeroxeradores, vieiros, subestación/edificio de control, torres meteorolóxicas, trazado da liña e localización dos apoios. O formato será compatible con sistemas de información xeográfica (SIX). O sistema de proxección será o UTM, adoptándose como sistema de referencia xeodésico o ETRS89. Os datos vectoriais entregaranse en formato ESRI shapefile (.shp).

3. Unha vez iniciada a explotación do parque o promotor deberá presentar, con periodicidade semestral durante os dous primeiros anos de funcionamento e anual os seguintes, un **informe en fase de funcionamento** co seguinte contido mínimo:

- a) Resultados do plan de seguimento do nivel de ruído (identificando os aeroxeradores en marcha durante as medicións), do seguimento do efecto parpadeo de sombras ou *shadow flicker*, do control do funcionamento da rede de drenaxes do parque e o mantemento do réxime hídrico (seguimento hidrolóxico) e, se é o caso, do seguimento da calidade das augas, conforme se deriva dos puntos 4.1, 4.2.1, 4.2.2 e 5 da DIA.
- b) Resultados dos plans de seguimento de avifauna e quirópteros (incluíndo todo o relativo ao desenvolvemento e eficacia das medidas adicionais ás que fai referencia a condición 4.1.2 da DIA), das medidas de protección de pequena fauna, hábitats naturais e especies vexetais e animais singulares ou protexidas se é o caso, e seguimento dos posibles efectos acumulativos (aditivos ou sinérgicos), tendo en conta os puntos 4.1, 4.2.5 e 5 da DIA.

No caso do plan de vixilancia ambiental e control da mortalidade por colisión de aves e quirópteros terase en conta o establecido pola Dirección Xeral de Patrimonio Natural no anexo I do seu informe.

- c) Informe, acompañado de reportaxe fotográfica, no que se describan con detalle os resultados do plan de restauración, indicando os avances e incidencias no proceso de rexeneración da cuberta vexetal e de integración paisaxística da instalación, aparición de especies invasoras se é o caso, estado dos vieiros e da rúa de seguridade, cunetas, plataformas de montaxe, gabias do cableado, contorno da subestación/edificio de control e torres meteorolóxicas, así como daquelas zonas nas que se adoptasen medidas de protección contra a erosión. Nas fotografías indicárase a data e a hora, acompañándoas dun plano de localización.

Conterá tamén unha avaliación da eficacia e evolución de todas as medidas protectoras, correctoras e/ou compensatorias adoptadas (tanto as que figuran na documentación avaliada como as derivadas desta DIA) e a descrición, se é o caso, das incidencias acontecidas e as solucións adoptadas. Detallaranse así mesmo, para aqueles outros indicadores ambientais que non teñan plans de seguimento específicos, os controis efectuados de acordo co programa de vixilancia que se deriva desta DIA (indicando datas das visitas).

- d) Cando corresponda segundo o expresado na condición 5.2.2 da DIA sobre as actuacións de estudo e seguimento do lobo, xunto co informe en fase de funcionamento achegarase un documento específico cos contidos que se determinen en función do sinalado na dita condición.

Á vista dos resultados que se obteñan durante os dous primeiros anos de seguimento, ou ben por solicitude motivada do promotor cursada ante o órgano substantivo, poderase revisar, se é o caso, o contido ou a frecuencia dos controis e informes que se deben realizar en anos posteriores.

4. Informe previo ao abandono: cunha antelación de seis (6) meses respecto da data prevista para a finalización da explotación do parque, o promotor remitirá ao órgano substantivo un documento (con

memoria, planos, pregos de condicións, orzamento, prazo de execución e avaliación dos aspectos ambientais) no que se detallen todas as actuacións previstas para o cumprimento da condición 4.2.6.4.

5. Informe posterior ao abandono: transcorridos dous (2) meses desde o remate dos traballos de desmantelamento e abandono do parque, o promotor achegará un informe coa descrición detallada das actuacións levadas a cabo, con especial mención á xestión dos residuos procedentes do desmantelamento e á restauración das superficies afectadas. Incluirá unha reportaxe fotográfica que reflicta o estado final da área, unha vez rematados os labores de abandono e realizada a oportuna revexetación.

6. PROPOSTA

Logo de finalizar a análise técnica do expediente de avaliación de impacto ambiental, propónse formular a declaración de impacto ambiental nos termos recollidos ao longo deste documento, en cumprimento do disposto no artigo 41 da Lei 21/2013, do 9 de decembro, de avaliación ambiental.

Xefe do Servizo de Avaliación Ambiental e Proxectos

Manuel Díaz Cano

RESOLVE

Formular a declaración de impacto ambiental do parque eólico Treboada, considerando que o proxecto, segundo a documentación aportada polo órgano substantivo, é ambientalmente viable sempre que se cumpra, ademais do recollido no estudo de impacto ambiental e a restante documentación avaliada, o condicionado que figura ao longo deste documento, tendo en conta que no caso de que exista contradición entre eles, prevalecerá o disposto nesta DIA.

Ademais do obrigado cumprimento das condicións sinaladas, se se manifesta calquera tipo de impacto non considerado ata o momento, este órgano ambiental poderá ditar, do xeito que proceda, os condicionados adicionais que resulten oportunos.

Consente o disposto no artigo 52 da dita Lei 21/2013, correspóndelle ao órgano substantivo o seguimento e vixilancia do cumprimento da declaración de impacto ambiental.

Esta declaración de impacto ambiental farase pública a través do *Diario Oficial de Galicia* e da páxina web da Consellería de Medio Ambiente, Territorio e Vivenda, e se lle remitirá ao órgano substantivo para os efectos que correspondan no marco do procedemento de autorización administrativa das instalacións.

Así mesmo, non exime ao promotor de obter calquera outra autorización, licenza, permiso ou informe que sexa necesario para a execución e/ou funcionamento do proxecto.

O órgano substantivo deberá notificar a esta dirección xeral calquera cambio de titularidade que se produza na instalación.

De acordo co artigo 41.4 da lei de avaliación ambiental, a declaración de impacto ambiental non será obxecto de recurso sen prexuízo dos que, se é o caso, procedan na vía administrativa e xudicial fronte o acto polo que se autoriza o proxecto.

Santiago de Compostela, 11 de novembro de 2022

A Directora Xeral de Calidade Ambiental Sostibilidade e Cambio Climático

PD. Resolución do 9 de Novembro de 2022, a Subdirectora Xeral de Coordinación ambientalmente

Maria del Mar Ferreiro Broz